

Magdalena Kołdys

Analiza przepływów finansowych jako szczególna technika analizy kryminalnej. Praktyczne wykorzystanie

Organy ścigania, prowadząc sprawę czy to na etapie czynności operacyjnych, czy też czynności procesowych, skupiają się na zebraniu maksymalnie dużej ilości informacji oraz materiału dowodowego. Aby jednak materiał ten przyczynił się do ustalenia istotnych okoliczności sprawy, a następnie doprowadził do ustalenia sprawców popełnionych przestępstw, musi zostać w odpowiedni sposób przetworzony i przeanalizowany. Tym zaś elementem, który pozwala połączyć liczne, z pozoru niezwiązane z sobą informacje, jest właśnie analiza kryminalna¹.

Analiza kryminalna jest obecnie jednym z bardziej skutecznych środków stosowanych w pracy Policji² i służb specjalnych³, i to zarówno na etapie wykonywania czynności dochodzeniowo-śledczych jak i operacyjno-rozpoznawczych. Analiza kryminalna jest stosowana również w pracy prokuratury⁴ i sądów, przy czym w tym ostatnim przypadku korzysta się z niej dość rzadko⁵. W ramach analizy kryminalnej można wyodrębnić wiele jej form i technik⁶, ze względu jednak na temat niniejszego opracowania szczególną uwagę poświęcono stosowaniu i praktycznemu wykorzystaniu metody analitycznej związanej z wykonywaniem analizy przepływów finansowych.

¹ P. Maciejczak, I. Klonowska-Senderska, *Analiza kryminalna. Skuteczne narzędzie, ale nie panaceum na brak myślenia*, „Kwartalnik Policyjny” 2012, nr 4, s. 6.

² M. Kobylas, M. Hausman, *Analiza kryminalna jako narzędzie wspomagające zwalczanie przestępczości zorganizowanej*, „Policja. Kwartalnik Kadry Kierowniczej Policji” 2006, nr 3, s. 34; zob. też P. Michna, *Wykorzystanie analizy kryminalnej w ściganiu przestępstw. Aspekty finansowo-ekonomiczne*, w: *Pozbawienie sprawców korzyści uzyskanych w wyniku przestępstwa*, S. Lelental, D. Potakowski (red.), Szczytno 2004, s. 67.

³ Zob. m.in. S. Hoc, P. Szustakiewicz, *Ustawa o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym. Komentarz*, LEX 2012, nr 8700; M. Hausman, *Wykorzystanie analizy kryminalnej w działaniach podmiotów realizujących zadania na rzecz bezpieczeństwa RP*, Szczytno 2014 (niepublikowana praca doktorska).

⁴ Zob. P. Chlebowicz, *Perspektywy wykorzystania analizy kryminalnej w pracy prokuratorskiej*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8, s. 258 oraz K. Wójcik, *Wykorzystanie analizy informacji w praktyce śledczej*, w: *Analiza informacji w służbach...* s. 291–296.

⁵ Zob. P. Chlebowicz, W. Filipkowski, *Analiza kryminalna. Aspekty kryminalistyczne i prawnowodowe*, Warszawa 2011, s. 163–165.

⁶ Zob. m.in. J. Konieczny, *Wersja śledcza, modus operandi i analiza kryminalna*, w: *Kryminalistyka*, J. Widacki (red.), Warszawa 2002; H. Tusiński, M. Bronicki, *Wywiad kryminalny jako kierunek zwiększenia efektywności Policji w zdobywaniu, gromadzeniu i wykorzystaniu informacji*, w: *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny, terroryzm w ujęciu praktycznym*, E.W. Pływaczewski (red.), Warszawa 2005; O. Krajniak, *Zastosowanie analizy kryminalnej w zwalczaniu przestępczości zorganizowanej*, w: *Prawo wobec wyzwań współczesności*, P. Wiliński (red.), Poznań 2005; W. Ignaczak, *Wybrane zagadnienia analizy kryminalnej*, Szczytno 2005; E. Gruza, M. Goc, J. Moszczyński, *Kryminalistyka – czyli rzecz o metodach śledczych*, Warszawa 2008; J. W. Wójcik, *Przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej. Zagadnienia prawne, kryminologiczne i kryminalistyczne*, Warszawa 2011; A. Ibek, *Teoretyczne podstawy analizy kryminalnej w: Analiza informacji w służbach policyjnych i specjalnych*, J. Konieczny (red.), Warszawa 2012, s. 24.

Forma i cele analizy przepływów finansowych

Omawiając problematykę analizy przepływów finansowych, należy zaznaczyć, że spośród opisanych powyżej form i metod analitycznych, ta w obecnym stanie rozwoju technicznego, informacyjnego oraz społecznego wydaje się być najważniejsza. Najważniejsza i zarazem najbardziej czasochłonna oraz wymagająca dużych nakładów pieniężnych i ogromnej wiedzy oraz umiejętności, zarówno w odniesieniu do ogólnie pojmowanej informatyki, prawa, ekonomii, jak i wiedzy strictly specjalistycznej – rachunkowości, bankowości, obrotu paliwami płynnymi, produktami stalowymi oraz informatyki śledczej⁷.

Jak bardzo ta wiedza jest wiedzą specjalistyczną, a przez to cenną, pokazał kasus spółki Amber Gold. Prowadząca postępowanie przygotowawcze w tej sprawie Prokuratura Okręgowa w Gdańsku wystąpiła do pięciu ośrodków w Polsce z prośbą o sporządzenie kompleksowej opinii dotyczącej prowadzenia rachunkowości, księgowości i spraw podatkowych w wymienionej spółce, w tym również analizy przepływów finansowych. Początkowo wpłynęła tylko jedna oferta opiewająca na zawrotną kwotę ponad 2 mln zł⁸ i był to jedyny biegły, który chciał podjąć się sporządzenia przedmiotowej opinii⁹. Ostatecznie jednak udało się powołać biegłego – została nim jedna z największych firm audytorskich¹⁰. Nad opinią pracowało łącznie 20 ekspertów¹¹, a kosztowała ona polskiego podatnika około 950 tys. zł¹². Zlecona ekspertyza dotyczyła między innymi wykonania analizy przepływów finansowych między spółkami wchodzącymi w skład tzw. grupy Amber Gold, przy czym biegli mieli wnikliwie prześledzić transakcje dokonywane na ponad 250 rachunkach bankowych, a także zabezpieczoną w śledztwie dokumentację finansowo-księgową, szczególnie dotyczącą lokat oraz pożyczek¹³. Oczywiście sama sprawa Amber Gold nie jest typowym przykładem, gdyż zazwyczaj śledczy i analitycy nie mają do czynienia z niemal 18 tys. pokrzywdzonych oraz stratami w wysokości ponad 851 mln zł¹⁴, stąd też nie można traktować jej jako wyznacznika dla przedstawiania typowych czynności związanych z analizą przepływów finansowych. Niemniej jednak sprawa ta pokazuje, jak istotna jest obecnie kwestia udokumentowania przemieszczania się środków finansowych.

⁷ Zob. P. Chlebowicz, W. Filipkowski, *Analiza kryminalna. Aspekty kryminalistyczne...*, s. 129.

⁸ <http://www.tvp.info/8675903/informacje/polska/prokuratura-szuka-bieglych-ds-amber-gold/> [dostęp: 25 VIII 2014].

⁹ <http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/sprawa-amber-gold-biegly-chce-2-mln-zl-za-opinie,279922.html> [dostęp: 25 VIII 2014].

¹⁰ Prokuratura ze względów finansowych zwlekała z powołaniem biegłego, stąd w początkowym stadium sprawy sporządzeniem analizy zgromadzonego materiału zajmowali się analitycy Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, zob. http://www.rmfm24.pl/raport-ambergold/fakty/news-sledztwo-ws-amber-gold-na-razie-bez-bieglego-za-gigantyczne-nld,708119#utm_source=paste&utm_medium=paste&utm_campaign=chrome [dostęp: 25 VIII 2014].

¹¹ <http://www.rp.pl/artukul/1018413.html> [dostęp: 25 VIII 2014].

¹² <http://www.pb.pl/3171481,86886,ernst-young-sporzadzi-opinie-ws-amber-gold/> [dostęp: 25 VIII 2014].

¹³ Rzecznik Prokuratury Generalnej Mateusz Martyniuk powiedział, że właśnie takie sprawy pokazują, jak zasadny jest postulat utworzenia Instytutu Ekspertyz Ekonomicznych, który mógłby wspierać prokuraturę i cały wymiar sprawiedliwości w trudnych sprawach gospodarczych. Przypomnił, że postulat powołania takiego instytutu zgłosił niedawno prokurator generalny Andrzej Seremet. Zdaniem rzecznika na podstawie sprawy Amber Gold ujawniło się, jak trudno jest prokuraturze stworzyć zespół profesjonalnych biegłych, <http://polska.newsweek.pl/seremet-o-dzialaniach-prokuratury-ws-amber-gold,95533,1,1.html> [dostęp: 25 VIII 2014]; <http://www.tvp.info/8675903/informacje/polska/prokuratura-szuka-bieglych-ds-amber-gold> [dostęp: 25 VIII 2014].

¹⁴ <http://biznes.newsweek.pl/sledztwo-ws-amber-gold-zmierz-do-konca-newsweek-pl,artykuly,345541,1.html> [dostęp: 25 VIII 2014].

Czym więc jest i co daje organom ścigania umiejętnie przeprowadzona i przygotowana analiza przepływów finansowych? Analiza przepływów finansowych to tak naprawdę wiele czynności ukierunkowanych na wykorzystanie i przetworzenie, za pomocą specjalistycznych środków technicznych, danych pochodzących najczęściej z różnego rodzaju instytucji finansowych. Ich celem jest wyodrębnienie, oznaczenie, a w ich wyniku wskazanie transakcji, które są lub powinny zostać objęte zainteresowaniem w ramach prowadzonych czynności operacyjnych lub procesowych. Najczęściej są to czynności mające przede wszystkim na celu ustalenie kierunków przepływu środków finansowych, co pozwala na osiągnięcie założonych na wstępie analizy głównych celów¹⁵, którymi są:

- odtworzenie tzw. śladu księgowego, zwłaszcza gdy został on przerwany w wyniku obrotu bezgotówkowego, np. w związku z zastosowaniem instrumentów finansowych na okaziciela, wpłat i wypłat dokonywanych za pomocą wpłatomatów oraz bankomatów, realizowanie transferów pieniężnych za pośrednictwem firm transferowych, takich jak: Western Union, MoneyGram, przez portale internetowe: PayPal, PayU lub w związku z wykonywaniem operacji finansowych z wykorzystaniem kantorów internetowych¹⁶,
- ustalenie tożsamości i roli osób fizycznych i prawnych zaangażowanych w działalność przestępczą, co jest istotne w wykrywaniu np. przestępstw opartych na schematach karuzelowych czy też przestępstw związanych z praniem brudnych pieniędzy. W takich przypadkach w ramach przestępczego proceduru są wykorzystywane liczne – czasem idące w dziesiątki – podmioty pośredniczące, które nierzadko są podmiotami fikcyjnymi, np. firmy krzaki lub też w przypadku osób fizycznych tzw. słupy, co ma skutecznie utrudnić dojście do organizatorów przestępczego proceduru¹⁷,
- ustalenie wysokości wartości majątkowych pochodzących z przestępstwa. Jest to ważne z punktu widzenia możliwości przypisania poszczególnym czynom zabronionym danej kwalifikacji prawnej, co widać szczególnie w kontekście art. 228 § 5 kk, gdzie jednym z wymagalnych elementów strony przedmiotowej jest wysokość przyjętej korzyści majątkowej. Z drugiej strony ustalenie pełnej wysokości środków pochodzących z przestępstwa daje możliwość orzeczenia ich przepadku. Aby jednak tego dokonać, należy najpierw ustalić ich wysokość, a więc np. wysokość przyjętej korzyści majątkowej lub wartość wyłudzonego zwrotu podatku VAT. W tym celu w ramach podjętych czynności analitycznych są wyszukiwane między innymi operacje finansowe niezajdujące potwierdzenia w ramach uzyskiwanych legalnych dochodów lub których nie można w żaden sposób powiązać z rodzajem prowadzonej działalności gospodarczej¹⁸,

¹⁵ R. Dreżewski, W. Filipkowski, J. Sepielak, *Analiza przepływów finansowych*, w: *Metody sztucznej inteligencji w działaniach na rzecz bezpieczeństwa*, E. Nawarecki, G. Dobrowolski, M. Kisiel-Dorohiniński (red.), Kraków 2009, s. 84.

¹⁶ Zob. J.W. Wójcik, *Cyberprzestrzeń – kryminologiczne i kryminalistyczne zagadnienia śladu transakcyjnego i elektronicznego*, w: *Co nowego w kryminalistyce – przegląd zagadnień z zakresu zwalczania przestępczości*, E. Gruza, M. Goc, T. Tomaszewski (red.), Warszawa 2010, s. 357 i nast.

¹⁷ Zob. G. Szczuciński, *Funkcjonowanie polskiej jednostki analityki finansowej – wybrane zagadnienia*, w: *Proceder prania pieniędzy i jego implikacje*, E. Pływaczewski (red.), Warszawa 2013, s. 160 i nast.

¹⁸ Zob. *Przypadek przedmiotów i korzyści pochodzących z przestępstwa*, E. Guzik-Makaruk (red.), Warszawa 2012, s. 521 i nast. oraz W. Jasiński: *Prawne i kryminalistyczne aspekty wykrywania przestępstwa prania pieniędzy*, w: *Proceder prania ...*, s. 206–224.

- ustalenie miejsca przechowywania wartości majątkowych pochodzących z czynów zabronionych w celu ich zajęcia, zabezpieczenia, orzeczenia przypadku lub egzekucji. Wymiar sprawiedliwości zazwyczaj nie ma większego problemu z wykryciem i ukaraniem sprawcy przestępstwa, ale ma problem z odebraniem korzyści uzyskanych w toku jego popełniania. Dzieje się tak dlatego, że korzyści uzyskiwane z przestępstw, jeśli mają postać materialną, np. rzeczy pochodzące z kradzieży, podlegają wielokrotnie konwersji na środki finansowe, które następnie są transferowane i lokowane w sposób mający na celu ukrycie ich przestępczego pochodzenia (np. przez transfery pieniężne lub zakup nieruchomości poza terytorium Polski, co ma przeszkodzić ich identyfikacji i utrudnić działanie polskiego wymiaru sprawiedliwości)¹⁹.

Przedstawione powyżej cele są tak naprawdę ogólnymi kierunkami wykonywania analizy przepływów finansowych, gdyż każdorazowo analityk realizuje z góry przyjęty plan działania, który na bieżąco ulega modyfikacji wraz z postępującą analizą danych finansowych. Należy przy tym zaznaczyć, że sposób wykonywania analizy przepływów finansowych jest zdeterminowany przez rodzaj i ilość danych dostępnych analitykowi, a także, a może przede wszystkim, przez oczekiwania osoby zlecającej wykonanie analizy. Przykładowo, mając do dyspozycji dane operacji finansowych z kilku kont bankowych, każdy funkcjonariusz posiadający podstawowe umiejętności posługiwania się arkuszem kalkulacyjnym jest w stanie przeprowadzić czynności związane z wykonaniem analizy przepływów finansowych. W takim przypadku wychwycenie ścieżki transferu środków pochodzących z przestępstwa nie nastęrcza większych problemów, zwłaszcza jeśli analizę sporządza funkcjonariusz prowadzący daną sprawę, a więc posiadający dodatkowe, czasem nieudokumentowane, informacje.

Problem pojawia się, gdy ma się do dyspozycji dane operacji finansowych z kilkunastu kont bankowych, zwłaszcza jeśli są to dane za dość długi okres. Wykonanie czynności analitycznych w takich warunkach bez możliwości skorzystania ze specjalistycznego oprogramowania byłoby już znacznie utrudnione, o ile w ogóle możliwe. W takim zaś przypadku osiągnięcie celu założonego na wstępie analizy jest możliwe jedynie w ramach ścisłej współpracy i wymiany informacji na linii zlecający–analityk. Pełna współpraca oraz prowadzona na bieżąco wymiana informacji jest więc w takich sytuacjach decydująca dla skutecznego wykonywanych czynności analitycznych.

¹⁹ Warto w tym miejscu zaznaczyć, że 24 lutego 2005 r. została przyjęta *Decyzja ramowa Rady 2005/212/WSiSW z dnia 24 lutego 2005 r. w sprawie konfiskaty korzyści, narzędzi i mienia pochodzących z przestępstwa* (Dz.U. UE L 68/49 z 15 marca 2005 r.), na mocy *Decyzji Rady 2007.845/WSiSW Unii Europejskiej nr 2007/845/WSiSW z 6 grudnia 2007 r. z dnia 6 grudnia 2007 r. dotyczącej współpracy pomiędzy biurami ds. odzyskiwania mienia w państwach członkowskich w dziedzinie wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwem* (Dz.U. UE L 332/103 z 18 grudnia 2007 r.) w państwach członkowskich Unii Europejskiej powołano biura ds. odzyskiwania mienia, w celu wykrywania i identyfikacji korzyści pochodzących z przestępstwa lub innego mienia związanego z przestępstwem. Głównym zadaniem biur jest przede wszystkim wymiana informacji o majątku przestępczym w związku z prowadzonymi postępowaniami przygotowawczymi i czynnościami operacyjno-rozpoznawczymi. Informacje uzyskane w ten sposób ułatwiają prokuraturze występowanie do partnerów zagranicznych o dokonanie zabezpieczenia majątkowego w ramach międzynarodowej pomocy prawnej. W Polsce od 5 XII grudnia 2008 r. funkcję krajowego Biura ds. Odzyskiwania Mienia pełni Wydział ds. Odzyskiwania Mienia działający w Biurze Kryminalnym Komendy Głównej Policji. Zob. też J. Grzywacz, *Pranie pieniędzy. Metody. Raje podatkowe*. Zwalczanie, Warszawa 2010, 58 i nast.

Praktyczne wykorzystanie analizy przepływów finansowych

Osiągnięcie głównych celów analizy przepływów finansowych, opisanych powyżej, jest możliwe w sposób bezpośredni, tj. w toku prowadzenia czynności analitycznych sensu stricto lub pośrednio w wyniku wykonywania czynności dodatkowych, realizowanych na podstawie ustaleń zawartych w samej analizie. Z pierwszą sytuacją ma się do czynienia niezwykle rzadko, gdyż czynności o charakterze przestępczym są z założenia ukierunkowane na ukrycie personaliów ich prawdziwych sprawców, stąd sama analiza danych daje niewielką szansę ich ujawnienia. Skutecznie przeprowadzona analiza przepływów finansowych pozwala jednak na wyselekcjonowanie i uwypuklenie informacji, dzięki którym podczas wykonywania czynności dodatkowych możliwe staje się ustalenie tożsamości prawdziwych prowodyrów przestępczego procederu.

Przykładowo, w toku prowadzonej analizy przepływów finansowych ustalono, że z dwóch kont bankowych objętych zainteresowaniem w jednym dniu dokonano za pośrednictwem bankomatu wypłat środków finansowych, które następnie, tym razem korzystając z wpłatomatu, zostały przelane na jedno konto docelowe. Z wykonanych przez analityka ustaleń wynikało ponadto, że środki zostały wypłacone z jednego i tego samego bankomatu, wpłatomat zaś, z którego następnie korzystano, znajduje się w tym samym centrum handlowym, co bankomat. Dzięki powyższym informacjom możliwe było podjęcie dodatkowych czynności związanych między innymi z zabezpieczeniem monitoringu znajdującego się w tym centrum handlowym, a także zapisu wideo utraconego przez kamery zamontowane w samych urządzeniach, tj. bankomacie i wpłatomacie. Uzyskany w ten sposób materiał bezsprzecznie wskazał, że wszystkich opisanych powyżej operacji finansowych, a więc początkowych wypłat, a następnie wpłat, dokonała jedna i ta sama osoba. W toku wykonywania dalszych czynności ustalono numer rejestracyjny pojazdu, którym poszukiwana osoba przyjechała do centrum handlowego, co doprowadziło również do ustalenia jej tożsamości.

Innym przykładem pośredniego wykorzystania czynności analitycznych może być ustalenie miejsca przebywania poszukiwanej osoby. Prowadzone czynności związane z analizą przepływów finansowych wykazały, że za pośrednictwem jednego z kont bankowych objętych zainteresowaniem przeprowadzono wiele podejrzanych transakcji, które świadczyły o możliwości zaistnienia tzw. procederu prania brudnych pieniędzy. W związku z powyższym podjęto czynności związane z ustaleniem miejsca przebywania osoby, która dokonywała transakcji, gdyż, pomimo posiadania jej danych, była ona dla organów ścigania nieuchwytna. Analiza przepływów finansowych wykazała, że osoba ta dokonała transakcji kartą płatniczą na stacji benzynowej, płacąc za paliwo. Podjęte czynności pozwoliły zabezpieczyć między innymi nagrania z monitoringu, dzięki któremu stwierdzono, że poszukiwana osoba korzystała z istniejącego na stacji benzynowej bezpłatnego punktu dostępu do sieci Internet, tzw. hot spotu. Dzięki danym z serwera komputerowego znajdującego się na tej stacji ustalono numer IP karty sieciowej telefonu komórkowego, z którego korzystała. To z kolei pozwoliło na ustalenie miejsca przebywania poszukiwanej osoby i jej zatrzymanie.

Analiza przepływów finansowych pozwala również – przez potwierdzenie dokonania określonych transakcji finansowych – na potwierdzenie zaistnienia konkretnych sytuacji i zdarzeń w rzeczywistości. Przykładem takiego zastosowania analizy przepływów finansowych jest analiza transakcji zrealizowanych na koncie bankowym osoby podejrzanej o wręczenie korzyści majątkowej w wysokości 10 000 zł. Zwykle

zestawienie operacji finansowych nie ujawniło jednostkowej wypłaty środków w tej wysokości, zawansowana analiza przepływów finansowych pozwoliła jednak ustalić, że w ciągu dwóch tygodni dysponent konta dokonał wielu niewielkich wypłat środków, których suma wynosiła 10 000 zł. Istotny w tym względzie był fakt, że wypłata ostatniej „raty” w wysokości 1000 zł odbyła się w dniu, w którym – jak ustalono – doszło do wręczenia korzyści majątkowej. Analogiczne ustalenia mogą zostać dokonane w drugą stronę. W ramach analizy przepływów finansowych transakcji dokonywanych przez osobę podejrzaną o przyjmowanie korzyści majątkowych można ustalić, że w danym czasie osoba ta, lub współmałżonek, przelewała na swoje konto bankowe znaczne wpłaty środków, które nie miały pokrycia w uzyskiwanych dochodach. W podobny sposób można ustalić, że z danych kont bankowych w analizowanym czasie oprócz stałych opłat nie wykonywano żadnych dodatkowych transakcji związanych chociażby z zakupem paliwa lub żywności.

Analiza przepływów finansowych może bezpośrednio służyć potwierdzeniu fikcyjności lub też nieprawdziwości pewnych zdarzeń lub faktów. Przykładem może być analityczna weryfikacja prawdziwości wystawionych faktur, podpisywanych aktów notarialnych bądź umów. Działania te w rzeczywistości – gdyby były prawdziwe – skutkowałyby transferem środków pieniężnych między kontami bankowymi sprzedawcy i nabywcy. W ten sposób można bez trudu stwierdzić, że w związku z wystawioną fakturą VAT nie dokonano żadnej zapłaty za rzekomo zakupiony towar czy też że podpisany akt notarialny nie pociągnął za sobą żadnej wpłaty bądź wypłaty środków finansowych przez obie strony transakcji. Powyższe ustalenia dają podstawy do twierdzenia, że w danej sytuacji ma się do czynienia z czynnością pozorną lub elementem przestępczej działalności.

Analiza przepływów finansowych może być wykorzystana również jako narzędzie wykrywania innych typów przestępstw, zwłaszcza tych popełnianych na szkodę instytucji finansowych lub ich klientów. Dotyczy to różnego rodzaju oszustw, wyłudzeń kredytów, pożyczek oraz przestępstw związanych z obrotem instrumentami rynku finansowego. Warto tu przytoczyć zapisy *Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi*²⁰, a szczególnie art. 39 dotyczący zakazu manipulacji. Manipulacją w myśl przytoczonego artykułu jest m.in. (...) *nabywanie lub zbywanie instrumentów finansowych na zakończenie notowań powodujące wprowadzenie w błąd inwestorów dokonujących czynności na podstawie ceny ustalonej na tym etapie notowań*. Sprawca tego typu przestępstwa podlega zgodnie z art. 183 cyt. ustawy karze grzywny do kwoty 5 000 000 zł, karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5 lub obu tym karom łącznie. Ustalenie zaistnienia powyższego zdarzenia jest niezwykle trudne i w rzeczywistości niemożliwe bez przeprowadzenia dokładnej analizy przepływów finansowych. W tym konkretnym przypadku przeprowadza się analizę transakcji kupna i sprzedaży akcji, gdzie punktem odniesienia jest zestawienie zleceń dokonywanych przez poszczególnych inwestorów oraz średnia dzienna wartości obrotu akcjami danej spółki w okresie przed manipulacją oraz w jej trakcie. Jako że nadzór nad obrotem instrumentami finansowymi sprawuje Komisja Nadzoru Finansowego, to jej analitycy dokonują pierwszej wstępnej analizy, która w przypadku potwierdzenia faktu manipulacji skutkuje złożeniem zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa²¹.

²⁰ Dz.U. z 2010 Nr 211, poz. 1384, z późn. zm.

²¹ J. Wójcik, *Oszustwa finansowe. Zagadnienia kryminologiczne i kryminalistyczne*, Warszawa 2008, s. 78 i nast.; tenże, *Kryminologia. Współczesne aspekty*, Warszawa 2014, s. 41; szerzej zob. R. Kuciński, *Prze-*

Rodzaje wykorzystanych danych, historia rachunku bankowego w analizie przepływów finansowych

Niezależnie od tego, jaki jest cel analizy przepływów finansowych, zawsze przy jej wykonywaniu korzysta się z danych uzyskanych z różnego rodzaju instytucji finansowych. Instytucjami tymi są przede wszystkim banki, ale nie tylko, można tu wymienić chociażby domy maklerskie, SKOK-i, towarzystwa ubezpieczeniowe oraz fundusze inwestycyjne. Pewnym wyznacznikiem w tym względzie może być wykaz instytucji obowiązanych w procesie typowania podejrzanych transakcji, zawarty w *Ustawie z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu*²². Na wymienione w art. 2 pkt. 1 teże ustawy instytucje obowiązane został nałożony nakaz przeprowadzania analizy przepływów finansowych pod kątem ich związków z procedurą prania pieniędzy²³.

Tak jak różne mogą być podmioty, od których mogą pochodzić dane wykorzystywane podczas wykonywania analizy przepływów finansowych, tak różnego rodzaju mogą być same dane. Mogą to być wykazy operacji na danym rachunku bankowym, dane dotyczące zakładanych depozytów, dane o udzielanych kredytach, informacje o kupnie i sprzedaży akcji lub obligacji, o posiadanych jednostkach uczestnictwa w funduszach kapitałowych, polisach z ubezpieczeniowym funduszem kapitałowym, dane o zakupie złotych sztabek inwestycyjnych lub monet bulionowych, a nawet informacje o posiadanych skrynkach depozytowych i ich zawartości. Ważną kwestią jest to, że zwracając się do instytucji obowiązanej z prośbą o udostępnienie danych, należy maksymalnie sprecyzować zakres żądanych informacji. Jest to o tyle istotne, że otrzymana odpowiedź będzie odbiciem zawartego w piśmie pytania. Zwracając się do biura maklerskiego z wnioskiem o udostępnienie danych i informacji o posiadanych akcjach, udziałach lub też jednostkach uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych, otrzyma się takie właśnie informacje. Najprawdopodobniej jednak biuro maklerskie nie prześle danych z rachunku pieniężnego – a więc rachunku, na którym dana osoba ma zgromadzone środki płatnicze, które następnie przeznacza na zakup akcji lub innych instrumentów finansowych. Te zaś z kolei są przypisane do rachunku papierów wartościowych. Rachunek ten wraz z rachunkiem pieniężnym to rachunek inwestycyjny, zwany inaczej rachunkiem maklerskim. Z analogiczną sytuacją można mieć do czynienia w przypadku skrytek depozytowych – wnioskując jedynie

---

stępstwa giełdowe, Warszawa 2000, s. 119 i nast., M. Dusza, *Przestępstwa na rynku kapitałowym. Papierowi kuglarze*, Warszawa 2003, s. 58, http://www.knf.gov.pl/o_nas/komunikaty/podejrzenie_manipulacji_akcjami_Investment_Friends.html [dostęp: 29 VIII 2014].

²² Dz.U. z 2014 r. poz. 455.

²³ Według cytowanej ustawy do instytucji obowiązanych należą m.in.: banki krajowe, oddziały banków zagranicznych, krajowe instytucje pieniądza elektronicznego, agenci rozliczeniowi, krajowe instytucje płatnicze, biura usług płatniczych, firmy inwestycyjne, banki powiernicze, zagraniczne osoby prawne prowadzące na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność maklerską oraz towarowe domy maklerskie, podmioty prowadzące działalność w zakresie gier losowych, zakładów wzajemnych i gier na automatach, zakłady ubezpieczeń w zakresie ubezpieczeń na życie, pośredników ubezpieczeniowych, fundusze inwestycyjne, towarzystwa funduszy inwestycyjnych, spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, operatorów pocztowych, notariuszy, adwokatów, radców prawnych, biegłych rewidentów, doradców podatkowych, podmioty prowadzące działalność w zakresie usługowego prowadzenia ksiąg rachunkowych, podmioty prowadzące działalność w zakresie wymiany walut, przedsiębiorców prowadzących: domy aukcyjne, antykwariaty, działalność factoringową, działalność w zakresie obrotu metalami lub kamieniami szlachetnymi i półszlachetnymi, sprzedaży komisowej lub pośrednictwa w obrocie nieruchomościami.

o przesłanie danych dotyczących posiadanych rachunków bankowych, można nie uzyskać informacji, że ta sama osoba taką skrytkę depozytową w banku posiada.

Podstawą analizy przepływów finansowych jest zazwyczaj historia rachunku bankowego. Podczas tego rodzaju analizy należy zwrócić szczególną uwagę na następujące elementy²⁴:

- **strony operacji finansowej.** W ramach prowadzonej analizy należy przede wszystkim ustalić, kto jest posiadaczem danego rachunku bankowego, a więc osobą, która faktycznie podpisała z bankiem umowę na świadczenie usług finansowych, czyli beneficjentem rzeczywistym. Ważne jest także, aby ustalić wszelkie osoby, które są upoważnione do przeprowadzania na danym rachunku bankowym operacji finansowych, co jest o tyle istotne, że zawsze istnieje możliwość, że rachunek bankowy został otwarty na osobę podstawioną, tzw. słupa. Z taką sytuacją można mieć do czynienia wówczas, gdy to pełnomocnicy, a nie posiadacz rachunku, dokonują większości transakcji finansowych. W dalszej kolejności należy zwrócić uwagę na osoby jednorazowo wpłacające lub wypłacające znaczne kwoty pieniędzy, zwłaszcza jeśli operacje takie odbywają się bezpośrednio w kasie banku lub za pośrednictwem podmiotów pośredniczących. W takich przypadkach zazwyczaj ma się do czynienia z osobami podstawionymi lub posługującymi się fałszywymi dokumentami. Analizując dane pod kątem wyodrębnienia transakcji podejrzanych, należy wziąć pod uwagę wszelkie dane identyfikujące stronę transakcji, zwłaszcza w odniesieniu do innych zmiennych, takich jak: czas, miejsce czy tytuł operacji finansowej. Na przykład cykliczny przelew niewielkich środków finansowych tytułem „na leczenie syna”, lub „na przedszkole wnuczka” początkowo zapewne nie będzie wzbudzał zainteresowania analityka, chociażby ze względu na stosunkowo niewielkie kwoty operacji. Inaczej sytuacja będzie się przedstawiała w momencie ustalenia, że osoba dokonująca przelewu żadnego wnuczka nie ma, ów „schorowany syn” zaś jest okazem zdrowia i żadnego leczenia nie wymaga. Podobnie rzecz się ma w przypadku dokonywania transakcji finansowych pomiędzy osobami fizycznymi zamieszkałymi w różnych częściach Polski, których w żaden logiczny sposób nie da się ze sobą powiązać. Trzeba zauważyć, że w ostatnim czasie przestępcy zajmujący się m.in. praniem pieniędzy czy też wyłudzeniami środków kredytowych zamiast posługiwać się tzw. słupami i „świeżo” założonymi rachunkami bankowymi, zaczęli wykorzystywać w ramach przestępczego procederu osoby śmiertelnie chore. Takie osoby – z reguły dysponujące swoimi rachunkami bankowymi przez wiele lat – z założenia są objęte przez instytucje finansowe mniejszym nadzorem, gdyż zalicza się je do grupy osób o mniejszym ryzyku. Dzięki temu, legitymując się historią swojego rachunku bankowego, mogą one dokonywać wielu operacji finansowych, nie wzbudzając większego zainteresowania. Gdy dany rachunek bankowy zostaje w końcu objęty nadzorem, nierzadko okazuje się, że jego posiadacz już nie żyje, a większość środków została wytransferowana. Pozostałe na rachunku środki organizatorzy procederu pozostawiają jako swoiste wynagrodzenie dla rodziny. Powyższy przykład wskazuje, że obecnie nie można posługiwać się sztywnymi, zamkniętymi formularzami w celu identyfikacji i wyodrębnienia podejrzanych stron czy podejrzanych transakcji, gdyż nawet z pozoru zwykły rachunek bankowy, którego rzeczywisty beneficjent jest znany, może być wykorzystany

²⁴ Zob. R. Dreżewski, W. Filipkowski, J. Sepielak, *Analiza przepływów finansowych...*, s. 84; J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie praniu pieniędzy*, Kraków, 2004, s. 261 i nast.

do przestępczego proceduru. Z tego też względu standardowe dokonywanie oceny ryzyka²⁵ pod kątem klienta oraz stosowanie wobec niego środków bezpieczeństwa finansowego może być niewystarczające,

- **wartość transakcji.** Analizując przepływy finansowe, należy przede wszystkim zwrócić uwagę na tzw. transakcje podprogowe, a więc operacje finansowe, których wartość jest niewiele mniejsza niż 15 tys. euro. Jest to próg graniczny dla zarejestrowania danej transakcji przez podmioty obowiązane, o których mowa we wspomnianym art. 2 pkt. 1 ustawy o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu. Podczas dalszej analizy należy ponadto wskazać i oznaczyć operacje o wartościach znacznie odbiegających od uśrednionej wartości wszystkich pozostałych transakcji, co jest pomocne w ustaleniu głównych kierunków przepływu środków finansowych, a także w ustaleniu tzw. kont docelowych. Należy również zwrócić uwagę na transakcje o wartości kilku złotych, 1 euro lub 1 dolara. Są to transakcje istotne w przypadku identyfikacji przestępstw związanych z kradzieżą środków z rachunków bankowych. Przestępcy, uzyskując dostęp do skradzionej karty bankomatowej bądź danych z karty, wykonują jej kopię, a następnie próbują dokonać kilku niewielkich kwotowo operacji. W ten sposób jednocześnie sprawdzają, czy na rachunku bankowym są środki, które można wypłacić, oraz czy dana karta nie została już zablokowana. W przypadku gdy uzyskają potwierdzenie dostępności konta, kolejnymi transakcjami są maksymalne wypłaty środków, jakie umożliwiają limity dziennych wypłat ustanowione dla danego rachunku bankowego lub danej karty bankomatowej. Jest to schemat charakterystyczny i powtarzalny dla tego rodzaju przestępczej działalności.
- Analiza danych pod kątem wartości poszczególnych operacji powinna wskazać operacje przewidziane do weryfikacji. Należy pamiętać o tym, że np. w ramach procedury prania pieniędzy lub w przypadku schematów karuzelowych wartość znacznej części operacji finansowych jest zawyżana, aby sztucznie zwiększyć obroty. Do zdarzeń takich dochodzi zwłaszcza w przypadku obrotu szeroko pojętą elektroniką użytkową, np. telefonami komórkowymi. Są to przedmioty o małych gabarytach fizycznych, których cena sięga czasami kilku tysięcy złotych. Na przykład sprzedaż 100 nowych smartów, które można zapakować do samochodu osobowego typu kombi, przy cenie jednostkowej na poziomie 1500 zł skutkuje transakcją na kwotę 150 000 zł. Wykazanie fikcyjności tego rodzaju obrotu jest niezmiernie trudne, zważywszy że wspomniane telefony komórkowe mogą kilkanaście razy zmienić właściciela. Podobnie rzecz się ma ze wszelkimi usługami niematerialnymi w ramach tzw. consultingu, doradztwa itp.,
- **tytuł operacji finansowej.** Rodzaj tytułu prawnego jest zawsze zapisywany w historii rachunku, z uwagi na fakt, że jest podstawą do dokonania transakcji. Przy wykonywaniu analizy przepływów finansowych należy zwrócić uwagę zarówno na tytuły transakcji, które pojawiają się najczęściej, jak i na występujące jednostkowo. Szczególnie należy oznaczyć transakcje, których tytuły są niezgodne z profilem działalności gospodarczej posiadacza rachunku lub niemające pokrycia w takim profilu. Przykładem takiej operacji finansowej może być zakup przez firmę budowlaną kilku tysięcy opasek odblaskowych. Trzeba również zwrócić uwagę na tytuły składające się jedynie z cyfr lub dziwnej kombinacji liter, transakcje,

²⁵ Zob. N. Iyer, M. Samociuk, *Defraudacja i korupcja. Zapobieganie i wykrywanie*, Warszawa 2007, s. 69 i nast.

w których osobą zlecającą i odbiorcą przelewu jest jedna i ta sama osoba, a także na operacje finansowe, gdy między dwoma rachunkami przeprowadzane są transakcje za każdym razem o innym tytule. W analizie należy pominąć grupę transakcji neutralnych, do których należy zaliczyć chociażby opłaty związane z prowadzeniem rachunku bankowego czy wypłaty z bankomatów. Istotną kwestią jest weryfikacja informacji zawartych w tytule operacji finansowej, przy czym rolą analityka jest jedynie oznaczenie transakcji podejrzanych. Weryfikację przeprowadza funkcjonariusz prowadzący daną sprawę. To do jego zadań należy – jak w przypadku chociażby opisanych powyżej opasek odbłaskowych – ustalenie okoliczności ich produkcji, zakupu i dostawy. W takim stanie rzeczy można w prosty sposób potwierdzić, że pomimo iż doszło do wyprodukowania i zakupu towaru, ten nigdy nie dotarł do firmy budowlanej. Prawdziwym odbiorcą była osoba fizyczna – radny ubiegający się o reelekcję, który wykorzystał przedmiotowe opaski w ramach prowadzonej kampanii wyborczej. W przypadku tytułów operacji finansowych składających się z różnych kombinacji cyfr i liter natomiast, nierzadko tytuły te do złudzenia przypominają operacje związane z zakupami na portalach aukcyjnych, w sklepach internetowych lub na portalach z płatnymi treściami. W tym przypadku należy zweryfikować, czy faktycznie aukcja o danym numerze odbyła się, a jeśli tak, to czy kwota przelewu odpowiada kwocie zakupu danego towaru i jest adekwatna do jego rodzaju, w pozostałych przypadkach zaś czy dane witryny i strony internetowe faktycznie istnieją i czy dostęp do nich wymaga dokonania określonej płatności,

- **czas przeprowadzania transakcji.** Dane zawarte w historii rachunków bankowych zawsze są opatrzone dwiema datami – złożenia zlecenia przez posiadacza rachunku lub osobę do niego upoważnioną oraz datę zaksięgowania operacji przez bank. W ramach prowadzonej analizy przepływów finansowych należy zwrócić szczególną uwagę na daty otwarcia i zamknięcia rachunku, a zwłaszcza na ostatnie transakcje, które wskazują dalszy kierunek przepływu środków. Istotna jest również kolejność przeprowadzania poszczególnych transakcji oraz częstotliwość i cykliczność operacji między poszczególnymi rachunkami. Ważne są również te operacje, które są wykonywane w tym samym dniu lub w zbliżonym czasie. Należy również zwrócić uwagę na transakcje dokonywane bezpośrednio przed sesjami transferowymi systemu ELIXIR lub po nich, a więc w okresach, w których banki dokonują operacji finansowych z rachunków klientów poza własny system rozliczeniowy. W ramach przeprowadzanej analizy istotne również mogą się okazać transfery środków dokonywane w dni wolne, weekendy lub święta, co skutkuje tym, że takie operacje są przyjmowane do realizacji, ale są księgowane z kilkudniowym opóźnieniem. Oprócz dat dziennych nierzadko istotne są również godziny, a nawet minuty i sekundy określonych transakcji finansowych, co ma to istotne znaczenie zwłaszcza w ramach obrotu instrumentami finansowymi, np. akcjami na giełdzie papierów wartościowych. W takich sytuacjach dokonywanie dużych kwotowo operacji finansowych w określonym czasie, np. przed zamknięciem danej sesji giełdowej, ma istotny wpływ na cenę akcji. Wówczas to szczegółowa analiza obrotów na rachunkach inwestycyjnych często wskazuje na to, że doszło do manipulacji. Ponadto analiza czasu dokonania poszczególnych operacji finansowych pozwala – w połączeniu z innymi danymi i materiałami – zrekonstruować chociażby plan dnia danej osoby. Wiedząc, gdzie osoba dokonywała wypłat z bankomatu, można

dzięki m.in. monitoringowi miejskiemu prześledzić jej kroki, a nierzadko także ustalić osoby, z którymi się spotykała,

- **miejsce i okoliczności dokonania transakcji.** W ramach analizy należy zidentyfikować wszelkie operacje finansowe, które skutkują transferem środków finansowych poza terytorium Polski lub też poza terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, w tym szczególnie do krajów określanych jako raje podatkowe. Trzeba też zwrócić uwagę na wpłaty i wypłaty gotówkowe, gdyż przeprowadzanie takich operacji powoduje przerwanie śladu księgowego, a to z kolei znacznie utrudnia określenie kierunków przepływu środków finansowych oraz ustalenie faktycznego źródła ich pochodzenia. W odniesieniu do wpłat i wypłat gotówkowych należy również zwrócić szczególną uwagę na operacje finansowe dokonywane każdorazowo w tych samych miejscach przez te same osoby. Jako podejrzane powinny być oznaczone transakcje dokonywane przez rzeczywistego posiadacza rachunku poza jego miejscem zamieszkania, zwłaszcza poza granicami kraju. Ma to istotne znaczenie w przypadku działalności tzw. słupów, a także przy wykrywaniu przestępstw związanych z wykorzystaniem skradzionych kart bankomatowych. Z pierwszym zjawiskiem będzie się miało do czynienia chociażby w przypadku dokonywania operacji na rachunku bankowym zarejestrowanym w oddziale banku w Warszawie, gdy posiadacz rzeczywisty mieszka na stałe w Szczecinie, a rachunek nie jest rachunkiem internetowym i został założony w sposób tradycyjny, tj. podczas wizyty w oddziale banku. W takim przypadku można domniemywać, że posiadacz rzeczywisty jest tak naprawdę osobą podstawioną, dokonującą transakcji środkami finansowymi osób trzecich. Z drugim podanym przykładem ma się do czynienia w przypadku kradzieży danych z rachunków bankowych lub kart bankomatowych. W takich sytuacjach posiadacz rzeczywisty rachunku bankowego znajduje się w Polsce, przestępcy zaś dokonują operacji finansowych na jego koncie bankowym poza granicami kraju. Wychwycenie takich zdarzeń chociażby przez specjalistyczne grupy ds. bezpieczeństwa w bankach jest obecnie bardzo ułatwione z uwagi na niemal rzeczywistą aktualizację danych na rachunku bankowym w trybie online. W takich sytuacjach nierzadko można spodziewać się telefonu od operatora rachunku bankowego z prośbą o potwierdzenie realizacji określonej transakcji. Niemniej jednak przestępstwa tego typu się powtarzają, zwłaszcza w przypadku kradzieży danych o rachunkach bankowych.

Narzędzia analityczne, protokół z analizy przepływów finansowych

W ramach analizy przepływów finansowych wykorzystywane są wyspecjalizowane narzędzia analityczne, wśród których należy wymienić m.in.:

- aplikację *Analyst's Notebook*, która jest najpopularniejszym programem służącym do graficznej prezentacji informacji o obiektach i powiązaniach między nimi, a także do analizy zgromadzonych danych. W zależności od charakteru przetwarzanych informacji obiekty mogą być prezentowane na diagramie lub na osi czasu w postaci ikon, grafów oraz różnych symboli,
- aplikację *iBase* umożliwiającą przechowywanie, analizę oraz wyświetlanie złożonych powiązań między danymi. Oprogramowanie *iBase* służy przede wszystkim do obsługi baz danych, analizy zawartych w nich informacji, a finalnie do przedstawiania wyników analizy w formie raportów. Program ten umożliwia również przedstawianie analizowanych danych i związków między nimi w postaci graficznej,

- aplikację iBridge, która jest przeznaczona do definiowania i obsługi połączenia umożliwiającego prezentowanie w ramach aplikacji Analyst's Notebook informacji pochodzących z relacyjnych baz danych. Połączenie takie umożliwia przeszukiwanie baz i wizualizację wyszukanych informacji w postaci obiektów i powiązań między nimi. Oprogramowanie iBridge umożliwia, przez aplikację Analyst's Notebook, prezentowanie informacji zawartych w najpopularniejszych bazach danych typu Oracle, SQL Server bądź MS Access. Dzięki temu analityk ma dostęp do danych w trybie online, co zdecydowanie ułatwia wychwytywanie zależności między obiektami a danymi pochodzącymi z różnych źródeł²⁶.
- w ramach wykonywania analizy przepływów finansowych istnieje wiele form graficznej prezentacji przetworzonych informacji, uwypuklających ustalone kierunki transferów środków finansowych. Wybór formy prezentacji należy tak naprawdę do analityka i jest zdeterminowany jedynie postawionym przez zleceniodawcę celem wykonania analizy. Niemniej jednak należy zaznaczyć, że nie tak nie potrafi przedstawić kierunków przepływów finansowych, jak sporządzony w ramach analizy diagram. Niniejsze opracowania celowo jednak nie zawiera żadnego takiego schematu ani wykresu, gdyż nie są one podstawowym nośnikiem pracy wykonanej przez analityka. Końcowym wynikiem pracy analityka jest raport lub protokół z analizy. Graficzne formy użyte podczas wykonywania analizy przepływów finansowych mają na celu jedynie lepsze zrozumienie sformułowanych przez analityka wniosków zawartych w raporcie lub protokole z analizy²⁷.

Uwagi końcowe, wnioski *de lege ferenda*

Analiza przepływów finansowych jako szczególna technika analizy kryminalnej jest skutecznym narzędziem wykorzystywanym do walki nie tylko z szeroko pojętą przestępczością gospodarczą. Wykorzystanie tej specyficznej metody w innych sprawach, również o charakterze kryminalnym, przyczynia się w istotny sposób do skutecznego ustalenia i skazania sprawców tego rodzaju przestępstw. Dużą w tym rolę analityka, który dzięki swemu doświadczeniu i wykorzystaniu środków technicznych jest w stanie zidentyfikować i oznaczyć operacje najważniejsze dla prowadzonych czynności operacyjnych lub procesowych. Obecnie wraz z ustawicznym rozwojem techniki wzrasta znaczenie liczba transakcji dokonywanych drogą elektroniczną. Obszar ten znalazł się również w zainteresowaniu przestępczości, zwłaszcza o charakterze zorganizowanym. Wszystko to powoduje, że rola i znaczenie analizy przepływów finansowych w pracy organów ścigania będą stopniowo rosnąć, aż jej przygotowywanie stanie się jedną z podstawowych procedur wykonywanych w toku prowadzonych postępowań przygotowawczych i spraw operacyjnych.

Może kwestia procesowego wykorzystania analizy kryminalnej, w tym również analizy przepływów finansowych, powinna zostać przez ustawodawcę szczegółowo uregulowana? Postulat o tyle słuszny, co chyba stawiany na wyrost. W obecnym stanie prawnym wykonywanie czynności analitycznych zostało – o czym była mowa wcześniej – uregulowane na poziomie ustaw bądź rozporządzeń w odniesieniu do poszczególnych służb. Odmienne wygląda to w odniesieniu do kodeksu postępowania karnego, który takich zapisów nie zawiera. Czy więc regulacje takie powinny zostać wprowadzone?

²⁶ <http://www.acsys.com.pl/index.php?action=PROD> [dostęp: 24 VIII 2014].

²⁷ S. Czarnecki, *Analiza kryminalna...*, s. 33.

Wydaje się, że odpowiedź na tak postawione pytanie byłaby uzależniona od formy przyjętej regulacji, niemniej jednak wydaje się, że obecny stan faktyczny i prawny nie wymagają pilnego działania ustawodawcy. Analizy kryminalne były, są i będą wykonywane bądź na potrzeby postępowania przygotowawczego, bądź sądowego. W większości przypadków raporty analityczne są traktowane jak każdy inny materiał dowodowy, bez rozróżnienia, czy ma się do czynienia z opinią biegłego, analizą własną funkcjonariusza na zasadzie rozbudowanej notatki służbowej, czy też z ekspertyzą specjalistyczną analityka finansowego. Nie ulega wątpliwości, że w przyszłości w odniesieniu do wykorzystywania przez organy ścigania coraz nowocześniejszych technik i form pracy analitycznej przedmiotowe regulacje będą musiały zostać wprowadzone, w celu faktycznego usankcjonowania tak przetworzonych i wytworzonych informacji jako pełnoprawnego materiału dowodowego.

Abstrakt

Analiza kryminalna to skuteczne narzędzie wykorzystywane przez organy ścigania do zwalczania przestępczości, zwłaszcza o charakterze gospodarczym. W opracowaniu autorka przedstawia definicję oraz typologię pojęcia analiza kryminalna. Jako przykład wykorzystania tego typu analizy szerzej opisuje jej specyficzny rodzaj – metodę analityczną – jakim jest analiza przepływów finansowych.

Analizę przepływów finansowych można zdefiniować jako wykonywanie wielu czynności ukierunkowanych na wykorzystanie i przetworzenie danych pochodzących najczęściej z różnego rodzaju instytucji finansowych, w celu wyodrębnienia, identyfikacji i oznaczenia, a w efekcie wskazania transakcji, które są lub powinny zostać objęte zainteresowaniem w ramach prowadzonych czynności operacyjnych lub procesowych.

Słowa kluczowe: analiza kryminalna, analiza przepływów finansowych, rachunek bankowy, transakcja finansowa, dane finansowe.

Abstract

Criminal analysis is an effective tool used by law enforcement agencies in the fight against criminality, especially of an economic character. The author presents the definition and the typology of criminal analysis. As an example of the use of criminal analysis the author presents its specific type, which is the analysis of financial flows.

Analysis of financial flows can be defined as the realization of a series of activities focusing on use and processing of data derived mostly from various types of financial institutions, in order to isolate, identify and marking, and ultimately so as to indicate transactions that are or should be covered by the interest of the law enforcement within operational activities or criminal proceedings.

Keywords: Crime analysis, analysis of financial flows, bank account, financial transaction, financial data.